

Türk Folklor
Araştırmaları Kurumu Derneđi
Turkish Folklore
Research Association

Makale Türü: Araştırma makalesi (Research article)

Başvuru / Received: 12 Eylül/ September - 2023

Kabul / Accepted: 25 Aralık/December 2023

tfa doi:10.61620/tfra.1002

e-ISSN 3023-4670

Kaynakça gösterimi: Zherdieva A. - Dalkılıç L. Ç. (2024). Oğuz Tansel'in Eserleri Üzerinden Edebi Masal Teorisi (368) 57- 75 doi: 10.61620/ tfra.1017
Citation Information: Zherdieva, A. -Dalkılıç L. Ç. (2024). Literary Tale Theory Throug the Works of Oğuz Tansel (368) 57- 75 doi: 10.61620/ tfra.1017

OĞUZ TANSEL'İN ESERLERİ ÜZERİNDEN EDEBİ MASAL TEORİSİ

Anastasiia ZHERDIEVA* - Leyla Çiğdem DALKILIÇ**

Öz

Oğuz Tansel, Türk edebiyatının özgün şairlerinden biri olduğu kadar derlediği masalları kendine has bir tarzda işleyerek onları yeniden yazan bir masal ustasıdır. Alan çalışmaları sırasında köylülerden dinleyip derlediği masallarını, *Altı Kardeşler*, *Yedi Devler*, *Üç Kızlar*, *Mavi Gelin* ve *Al'lı ile Fırfırı* başlıkları altında beş ayrı eser şeklinde yayınlamıştır. Tansel'in farklı türdeki kitaplarında toplam kırk üç masal metni yayımlanmıştır. Basılan kırk bir masal geleneksel halk özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuş olmakla birlikte bunların halk masallarının yeniden ele alınıp edebi bir dil kullanımıyla özgün hale getirildikleri görülmektedir. Bu sayının dışında kalan *Çobanla Bey Kızı* ve *Konuşan Balıkla Kız* başlıklı son iki masalı ise sunulan olay örgüsü açısından geleneksel Türk halk masallarında yer almayan, buna karşılık yaratım aşamasında mitolojik motiflerden yararlanılarak oluşturulan edebi masal türünde eserlerdir. Söz konusu masallar Tansel'in kaleminden çıkmasına karşın, belirgin bir şekilde edebi masal geleneğine ait özellikler sergilemektedir. Bu açıdan çalışmada iki ana amaç bulunmaktadır. Tansel'in ortaya koyduğu eserlerin özellikleri temel alınarak folklor ve edebiyat arasındaki ilişkinin incelendiği bu makalenin ilk amacı Tansel'in masal yazım ilkelerini saptayarak analiz etmektir. İkinci olarak ise masal kavramı için oldukça özgün olan ve kırk bir masalın dışında kalan iki masalı analiz ederek edebi masal olgusunu incelemek, masalların çözümlemesini yapmaktır. Bunun için masalların oluşturulmasında Tansel tarafından izlenen yöntemler belirlenmiştir. Masalların analizinde E.İ. Larionova, M.N. Lipovetski, İ. Lupanova ve V.G. Zusman gibi Rus edebiyat uzmanlarının edebi masal teorisinden yararlanılmıştır.

Anahtar sözcükler: Oğuz Tansel, folklor, edebi masal, şiirsellik, mitoloji

*Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi DTCF, Halkbilimi Bölümü | Ankara University Folklore Department.
asyazh@yahoo.com. ORCID ID 0000-0003-2667-1294

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi DTCF, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü | Ankara University Department of Slavic Languages and Literatures. Leyla.Cigdem.Dalkilic@ankara.edu.tr. ORCID ID 0000-0001-8801-6792

Literary Tale Theory Through the Works of Oguz Tansel

Abstract

Oguz Tansel is not only one of the genuine Turkish poets, but also a master of fairy tales. The fairy tales he listened and collected from the villagers during his fieldwork were published and presented to the readers in five books entitled *Six Siblings*, *Seven Dews*, *Three Girls*, *Blue Bride* and *Al'lı and Fırfırı*. A total of forty-three fairy tale texts were published in Tansel's books. Forty-one of Tansel's stories are rewritten or literarily processed tales. These texts were created considering the traditional folk features. Two tales in Tansel's work stand apart. These tales are *The Shepherd and the Bey's Daughter* and *The Talking Fish and the Lonely Girl*. These two tales were written by Tansel himself, but they are based on the fairy tale tradition. *The Shepherd and the Bey's Daughter* and *Talking Fish and the Lonely Girl* do not follow the tradition of Turkish folktales, they are completely new tales not only from the point of view of their subjects, but also from the point of view of their contents, involving unique works of the folklore world and original aesthetic ideas. It is possible to say that both tales are written as literary works in the true sense. In this respect, the study has two main aims. The first aim of the study is to determine what principles Tansel was using to create these stories. Based on the characteristics of Tansel's works, this article examines the relationship between folklore and literature. The second purpose of the paper is to analyze the literary context of these two unique stories, and to determine what methods Tansel was using to create them. In the analysis of the fairy tales, the literary fairy tale theory of Russian literary scholars such as E.I. Larionova, M.N. Lipovetski, I. Lupanova and V.G. Zusman was used.

Keywords: Oguz Tansel, folklore, literary tale, poeticism, mythology

Giriş

Antik dönemden itibaren yazarlar, halk masallarına konu olan unsurları eserlerinde işlemiş, hayat vermişlerdir. Söz gelimi, Mısır'da Yeni Krallığın 10. Hanedanlığı döneminde MÖ 1200 ila 1194 yılları arasında hüküm sürmüş olan Firavun II. Seti döneminden kalma, iki erkek kardeş hakkındaki anlatı, MÖ XIII. yüzyılın edebi masalı olarak günümüze kadar gelmiştir. Ancak klasik edebi masalın ortaya çıkışının, eskiye ait, halka özgü kültürel her türlü değere olan eğilimin arttığı romantizm akımının etkisinin hissedildiği ve yazarların eserlerinde folklorik unsurlara sıklıkla başvurmaya başladığı XIX. yüzyılda meydana geldiği kabul edilir.

Yabancı ve Türk yazarlar edebi masal türüyle yakından ilgilenmişlerdir. Ernst Theodor Hoffman, Hans Christian Andersen, Lewis Carrol, Oscar Wilde, Edgar Allan Poe, Aleksandr Puşkin, Lev Tolstoy, Maksim Gorki, Ziya Gökalp, Eflatun Cem Güney ve Oğuz Tansel bu isimlerden yalnızca birkaçıdır. Oğuz Tansel bu isimler arasında kendine özgü üslubu ile özel bir yere sahiptir. Yaşamı boyunca gerçekleştirdiği alan çalışmaları sırasında derlediği masalları yeniden kaleme alan Tansel, *Altı Kardeşler*, *Yedi Devler*, *Üç Kızlar*, *Mavi Gelin* ve *Al'lı ile Fırfırı* başlıkları altında beş ayrı eser yayınlamaya başlamıştır. Tansel'in Türk folklorundan unsurlar barındırdığı ve edebi olarak işlediği masalları, kendisi tarafından yapılan ekleme ve çıkarmalarla meydana gelmiştir, bu bakımdan her bir eserde yer alan masal, yazarın kendine has üslubu ile yazılmıştır. Yazar tarafından tekrar harmanlanarak masallara eklenen güncel ve yeni unsurlar geleneksel çizgiden çok sapmamaktadır. Tansel'in eserlerinde olay

örgüsü karmaşık hal almakta, tasvirlerle genişçe yer verilmekte, böylece olayların ayrıntıları, karakterlerin psikolojik betimlemeleri, yenilikçi konular özgün bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

İster masal anlatıcısı, ister yazar olsun, tüm anlatıcıların, kendileriyle ilintili olan bir gerçek veya olguyu anlatılanın üzerine yeni veya kişisel eklemeler yapmak suretiyle ortaya koydukları geleneksel bir çerçeve vardır. Tansel'in masalları da yeniyile birlikte bu geleneksel çerçeveyi bize sunmaktadır. Yazarın derleyerek yeniden kaleme aldığı farklı türdeki kitaplarında toplam kırk üç masal metni yayımlanmıştır. Bu masallardan kırk biri geleneksel halk özellikleri dikkate alınarak oluşturulan ve aktarımı edebi bir dilde yapılan halk masallarının yeniden ve özgün anlatımını yansıtır. Bu açıdan çalışmanın ilk amacı Tansel'in masal yazım ilkelerini saptamak ve bunları analiz etmektedir.

Bu sayının dışında kalan son iki masalı ise sunulan olay örgüsü açısından geleneksel Türk halk masallarında yer almayan buna karşılık yaratım aşamasında mitolojik motiflerden yararlanılarak oluşturulan edebi masal türünü yansıtmaktadır. Bu masallar ise *Çobanla Bey Kızı* ve *Konuşan Balıkla Kız* başlıklı masallardır. Tansel'in eserlerinin özelliklerinden yola çıkılarak folklor ve edebiyat arasındaki ilişkinin de irdelendiği bu makalede adı geçen masalların çözümlemesi yapılmaktadır. Masalların analizinde, Rus edebiyat uzmanlarının edebi masal teorisinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede çalışmanın ikinci amacı, masal kavramı için oldukça özgün olan bu iki eseri edebi masal olgusu açısından incelemek, masalların oluşturulmasında Tansel tarafından izlenen yöntemleri belirlemek, böylece orijinal estetik yapısıyla hiçbir halk masalını andırmayan, sanatsal masalın kendine özgü eserleri olduklarını ortaya koymaktır.

Edebi masal ve özellikleri

Geleneksel masalın kendine has özelliklerinden uzaklaşılması masal türünün de zamanla değişime uğramasına yol açmıştır. Bu nedenle yeni bir anlatı türü olan edebi masala (literaturnaya skazka – literary fairy tale) kesin bir tanımlama getirmek kolay değildir. Edebi masalın folklorla dayalı, folklordan beslenen bir tür olduğu kabul edilir, ancak folklorun birçok başka edebi türe de kaynaklık ettiği aşıkardır. Edebi masalı, halk masalından ayıran öğeleri belirleyebilmek için önce masalın türlerine bakmak gerekir. Rus edebiyat bilimcilerin sınıflandırmasından yola çıkarak dört masal türü olduğu söylenebilir. Bunlar halk masalı (narodnaya skazka – folk tale), folklorik masal (folklor naya skazka – folkloric fairy tale), yeniden anlatı veya halk masalının yeniden işlenmesiyle ortaya çıkan masal (pereskaz i literaturnaya obrabotka narodnih skazok – retelling of folklor tales) ve son olarak yazara özgü masal veya edebi masaldır (avtornaya/literaturnaya skazka – author's fairy tale or literary fairy tale).

Halk masalı anonim, sözlü olarak var olan folklorun bir türü iken; uzman halk bilimciler tarafından derlenen ve yayım öncesi sadece masalın bir varyasyonunun temel alındığı, bazen de birkaç konunun bir araya getirilip küçük bir takım stilistik düzeltmeler yapılma yoluyla oluşturulan metinler ise folklorik masal olarak nitelendirilir. Yeniden anlatı veya halk masalının yeniden işlenmesiyle ortaya çıkan masallar, halk masallarının edebi bir dille yeniden aktarımını içeren, bu açıdan genellikle geleneksel halk özellikleri dikkate alınarak oluşturulan, buna karşılık yazarın yani anlatıcının varlığının belirgin şekilde hissedildiği, okuyucuya verilmek

istenen ana fikrin yazara ait üslup özellikleriyle sunulduğu bir türdür (Larionova, 2008: 10). Edebi masal ise, Aarne-Thompson-Utter Dizini halk masalı türleri kataloğunda yer almayan ancak yazarın oluşturmak için mitolojide yer alan motiflerden yararlanarak konusunu yarattığı bir türdür.

Edebi masal konusu Rus edebiyat biliminde ayrıntılı işlenmiş bir konu olmakla birlikte bu çalışmanın temelinde edebiyat eleştirmeni M. N. Lipovetski'nin edebi masala verdiği tanımdan yola çıkılmaktadır. Lipovetski'ye göre, edebi masal ayrı bir olgu olarak karşımıza çıkar: "sunulan eşsiz edebi dünyası ve orijinal estetik içeriğiyle tamamen özgün bir eser olan, konu ve olay örgüsü bakımından olağanüstü masallara hiçbir şekilde benzemeyen, konu oluşumunda kullanılan materyalin folklorik masallardan ziyade edebiyattan yararlandığı eserlerdir" (1992: 154). Bu açıdan edebi masalın halk masalından ayrıldığı nokta yazar özgünlüğünde yatar. Edebi masal konu olarak o kadar özgün olabilir ki geleneksel halk masalının izlerini barındırmayabilir. Bazen de edebi masalda yer alacak bir detay masal ve anlatılan hikâyeye arasındaki bağlantıyı sağlayabilir, böylece edebi masaldaki tek bir detay esere masalsı yapıyı katmış olur. Lipovetski, edebi masalların kaynaklarını arayan veya edebi masalları geleneksel motiflerle ilişkilendirmeye çalışan halk bilimcilerin yöntemini kabul etmemektedir. Ona göre, "esas önemli olan edebi ve olağanüstü halk masalları arasında tipolojik bir benzerlik bulabilmektir" (Lipovetski, 1992: 10). Bunun için Rus filozof ve edebiyat kuramcısı M. Bahtin'in (1895-1975) bilim dünyasına kazandırdığı "tür hafızası" terimini önerir. Bahtin'e göre "edebi türlerde eskiye ait olan ve yaşayan unsurlar her zaman korunmaktadır" (1972: 178-179). Bahtin'in söyleminden yola çıkarak Lipovetski, kökenleri evrensel mitoloji görüşüne dayanan yerleşmiş değerler sisteminin edebi masalların anlamsal çekirdeğini oluşturduğunu savunmaktadır: "mitin değer semantiğinin kaosu kozmosa dönüştürmek, dünyayı düzene sokmak, ona uyum yasasını aşılama olduğu bilinmektedir" (Lipovetski, 1992: 154). Masal, hiçbir şeyin imkânsız olmadığı harikulade bir dünyayı tasvir eder, "tek yasa, fantastik kaos dünyasıyla çatışmaya giren ve görünürdeki zayıflığına ve savunmasızlığına rağmen olağanüstü güçleri fetheden ve onların hizmetine sokan ahlak yasasıdır" (Lipovetski, 1992: 154). Bu yaklaşım yazarlar tarafından edebi masal türünün tercih edilmesinde bizce büyük bir etkene sahiptir.

Bu bakımdan edebi masallar, masal yazarının varlığının kesin olarak hissedildiği, folklor konularında daha önce yer almayan temaların çeşitli motif ve mitolojik unsurlarla harmanlanarak işlendiği bir masal türü olarak karşımıza çıkar. Oluşturulan metin, halk geleneklerinden ve anlatılarından parçalar taşıyarak yazarın isteği doğrultusunda şekillenir. Halk masallarına oranla zaman, yer, kahramanlar, işlenen konular, giriş, gelişme, sonuç ve işlevi daha farklıdır. Halk masallarında zaman ve mekân belirsiz ve daha gerçek üstü özellikler yansıtırken, edebi masallarda gerçek zaman ve yer söz konusu olabilir. Bunun için halk masallarının geleneksel kahramanları ve konuları yazar tarafından bilinçli olarak değiştirilebilir, alışılmışın dışında kahramanlar ve yazara has motifler kullanılabilir. Metinlerde kullanılan ifadeler, "bir varmış bir yokmuş" şeklinde geleneksellikten uzak, daha çok anlatıcıya özgün bir biçimde karşımıza çıkabilir. Halk masallarında belirli bir sıralamayla devam eden olay örgüsü, mümkün mertebeye masalın sonunun mutlu bitmesi gibi özellikler edebi masalda görülmeyebilir. Yazar edebi masalını düz yazı şeklinde veya şiirsel biçimde ya da dram türünde aktarma yoluna gidebilir. Bu yapıda oluşturulan masal da böylelikle modern kültürün değer yargılarına daha yakın bir özellik sergiler. Edebi masallarda evrenin değer sistemi çerçevesinde her şeyin mümkün olduğu masalsı bir dünya bulunmaktadır ve bu masalsı dünyanın tek kuralı,

bu dünyanın kaos düzenine karşı durarak her şeyin ahlaki değer ve normlar çerçevesinde yapılmasıdır. Bu masalsı evren zayıf ve korunmasız, bazen de tehlikeli bir mekân tablosu çizse de yardım almak amacıyla doğaüstü güçleri kendi hizmeti için kullanabilen bir düzen içinde işlemektedir (Lipovetski, 1992: 154). Yazarın kendisine has kısmi ideolojik ve eğitici fikirleri daha hissedilebilir bir şekilde görülebilir. Bu ve benzeri durumlarda yazar esasen folklor geleneği ile ayrışmamakta, sadece “folklorlarda gizli kalmış, kullanılmamış veya fark edilmemiş bir edebi potansiyeli açığa çıkararak okuyucuya âdeta ikinci bir yaşam sunmaktadır” (Zusman, 1987: 228).

Türkiye’de Edebi Masalın Tarihi

Türkiye’de edebi masal geleneğinin başlangıcı, *Pançatantra*, *Bin Bir Gece Masalları*, *Tûtînâme*, *Sindbâdnâme*, *Kırk Vezir Hikâyeleri* gibi Arap ve Fars mitolojisinin en iyi örneklerini yansıtan eserlerin Türkçeye çevrildiği dönem olan Orta Çağ’a denk gelir. Türk masal anlatıcıları bu eserlerden yararlanarak masal konuları ile çeşitli motifleri ve olay örgülerini almışlardır, ancak zamanla bu alıntılar değişime uğramış, bunlara yeni detaylar eklenmiş, kahramanların özellikleri yeni kültüre adapte edilmiştir (Boratav, 2014: 352). XIV. yüzyılın başında Türkiye’de kültüre Farsçadan geçen masal anlatıcılığı geleneği doğmuştur (Gordlevski, 1962: 332). Meddahlar savaşlar, mucizeler, mizah kahramanların maceraları ile ilgili hikâyeler anlatıp halkı eğlendirirdi. Edebiyat ve folklor arasında kendine özgü kılavuzlar olan meddahlar “diğer kültürlerden alınmış hikâye, motif ve imgelere yeni özellikler ekleyebilir, dönemin gerekliliklerine, kendi dünya görüşüne veya eserin ana fikrine göre bunları yeniden yorumlayabilir, hatta kendi hikâye ve konularını oluşturabilirlerdi.” (Larionova, 2008: 11).

Edebi masalın Türkiye’deki ilk örneği Ali Aziz Efendi’nin (1749-1798) tarafından XVIII. yüzyılın sonunda yazılmış olan *Muhayyelât* adlı derleme eserde olağanüstü kahramanların günlük yaşamdaki eylemleri aktarılmaktadır. Yazar sufi felsefesine ağırlık vererek farklı kaynaklardan derlediği masal konularını bir araya getirmiştir. Türk edebiyatı üzerine de çalışmaları bulunan Rus araştırmacı E.İ. Maştakova, Ali Aziz Efendi’nin masallarını “yazarın varlığının belirgin olarak hissedildiği yarı folklorik çerçevede sunulan” eserler olarak tanımlar (1984: 140). Benzer bir eser örneğini Mehmet Tevfik’in (1843-1893) *İstanbul’da Bir Sene* adlı eserinde görebiliriz. Yazar eserini, derleyip yeniden işlediği folklor materyallerine dönemin Türk yaşantısından izler katarak oluşturur. Ali Aziz Efendi ve Mehmet Tevfik’in eserleri yazara özgü veya edebi masal olarak değerlendirilebilirken, Macar halkbilimci İgnas Kunos’un (1860-1942) masalları tam anlamıyla folkloriktir. İgnas Kunos Türk halk masallarını düzenli anlamda toplayan ilk kişidir. Beş yıl boyunca Türkiye’de seyahat ederek masalları toplayan Kunos, yapı ve biçim açısından masalları düzenlemiş, tekerlemeleri farklı metinler arasında dağıtmıştır (Dmitriev, 1967: 7).

XX. yüzyıl edebi masalın bağımsız bir tür olarak ortaya çıktığı dönemdir. Türk edebi masalı genel anlamda araştırılmayı bekleyen bir alan olmakla birlikte bu konuda ayrıntılı bir çalışma, Rus araştırmacı Yevgeniya Larionova tarafından gerçekleştirilmiştir (Larionova, 2008: 11). Türk yazarlardan bu türe yönelen ilk kişi ise manzum olarak düzenlenen masallardan (Uğurlu, 2009: 1029) olan *Kırmızı Elma* (1915) ve *Altın Işık* (1922) eserleriyle şair, yazar, sosyolog Ziya Gökalp (1876-1924) olmuştur. Masallarında, “halk masallarının stilini ve olay örgüsünü hem folklorik

hem de kendine has yenilikçi unsurları katarak kullanmış, metaforik olarak gerçekliği yansıtmış ve milliyetçilik bilincini aşlamıştır” (Larionova, 2008: 7). Bu açıdan masallarının edebi türde olduğunu söylemek mümkündür. Edebi masal türünün gelişmesinde rol oynayan bir diğer önemli isim ise Eflatun Cem Güney, (1896-1981) 1940’lı yıllarda Anadolu’nun çeşitli yörelerinden derleyerek özgün bir dille aktardığı halk masallarını birçok derleme masal kitabında yayımlar. Bazen birkaç masal motifini tek bir masalda toplayabildiği gibi kendi masallarını da yazmıştır. Masal kitapları arasında *Nar Tanesi* (1945), *En Güzel Türk Masalları* (1948), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (1956), *Evvel Zaman İçinde* (1957), *Gökten Üç Elma Düştü* (1960) gibi eserleri yer alır. *Açıl Sofram Açıl* (1949) ve *Dede Korkut Masalları* (1958) ile 1956 ve 1960 yıllarında “Uluslararası Hans Christian Andersen Çocuk Edebiyatı Ödülü” ne layık görülmüştür. Öykü ve masal yazarı Güney, halk masallarını edebi bir dille yeniden anlatırken halk anlatım tarzını da korumuştur. Bazen birçok masal motifini tek bir konu içinde birleştirmiş, kendi edebi masallarını yazmıştır. *Billur Köşk Masalları* (1961), *Keloğlan Masalları* (1967) adlı masallarıyla Tahir Alangu (1915-1973) ve *İstanbul Masalları* (1938), *Türk Masalları* (1971) adlı çalışmalarıyla Naki Tezel (1915-1960) bu alanda eserler vermiş diğer isimlerdir. Edebi masal türü birçok ünlü Türk yazarın ilgisini çekmiştir. Yazarlar, kıssa, fabl, kısa öykü ve roman gibi farklı türler kullanmışlardır. Bunlara Sabahattin Ali’nin *Cam Saray* (1947), Aziz Nesin’in *Memleketin Birinde* (1958), *Hıptirinam* (1960), *Uyusana Tosunum* (1971) ve *Aziz Dede Masalları* (1978), Metin Karadağ tarafından Madrid’de *La Nube Enamorada* adıyla 1989 yılında İspanyolcaya da çevirisi yapılan Nazım Hikmet’in *Sevdalı Bulut* (1962) eserleri ile Yaşar Kemal’in *Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca* (1977) adlı masal-romanı örnek olarak verilebilir.

Türk folklor çalışmalarını akademik düzeye çıkaran ve bilimsel olarak çalışmaların önünü açan ünlü Türk halkbilimci Pertev Naili Boratav (1907-1998), sözlü folklorun derlenmesi, yayımlanması ve incelenmesinde büyük rol oynamıştır. Profesyonel olarak masal derlemeye İstanbul Üniversitesi’nde öğrenciyken başlayan Boratav, daha sonra kişisel olarak masal toplamaya devam etmiştir, ancak işin büyük bir kısmı öğrenci, arkadaş ve meslektaşlarına düşmüştür. Boratav, toplamda 71 metinden oluşan *Zaman Zaman İçinde* (1958) ve *Az Gittik Uz Gittik* (1969) adlı iki masal derlemesi yayınlar (Boratav 1958; Boratav 1969). Boratav stilistik açıdan masalları derleyip düzenler. Kendisine göre mutlu sonla biten en iyi seçeneği seçip bunu masallarında işlemiş ve edebi dil normlarına uygun hale getirmiştir. Bu nedenle onun masallarını folklorik olarak sınıflandırabiliriz.

Oğuz Tansel: Sanat Anlayışı ve Masalların Derlenmesi

Türk edebiyatının özgün şairlerinden biri olduğu kadar derlediği masalları kendine has bir tarzda işleyerek onları yeniden yazan bir masal ustası olan Oğuz Tansel 15 Şubat 1915’te Toros’un eteklerinde bir dağ köyü olan Meyre’de dünyaya gelir. Çocukluğu Torosların yeşil tepelerinde geçer; bu nedendir ki doğa betimlemeleri eserlerinde önemli bir yer kaplar. Konya’nın Bozkır ilçesinde ilkokulu bitirdikten sonra ailesi Tansel’i İstanbul Davutpaşa Ortaokulu’na gönderir. Ünlü halkbilimci Pertev Naili Boratav’ın öğretmeni olduğu liseyi ise Konya’da okur, ancak sonraları ailesi Tansel’i 1934’te tamamladığı İstanbul’daki Pertevniyal Li-

sesi'ne gönderir. Öğreniminden sonra öğretmenlik için girdiği sınavı geçerek Mardin'de matematik öğretmeni olarak göreve başlar. 1935'te eşi Kalbiye Salih (1913-2001) ile tanıştığı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümüne girer. 1939'da üniversiteyi bitirdikten sonra Aksaray'da çalışır. 2 Kasım 1939'da Kalbiye ile evlenen Tansel, 1941'de askere gider, Ağrı dağı sınırına yakın topçu bataryasında komutan olarak görev yapar. 1942'te askerliğini bitirir, daha sonra Eskişehir'de kurulan Köy Enstitüsü'nde çalışmaya başlar. 1943'te Tansel çifti, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği yaptıkları Amasra'ya taşınır, sonrasında 1946'da Konya'ya gelir. Tansel'in sağlık durumu sebebiyle emekliye ayrılmak zorunda kaldığı 1969 yılına kadar da burada çalışırlar, emekliliğinden sonra aile, yaşamlarını Ankara'da devam ettirir. Oğuz Tansel çok sevdiği üç çocuk yetiştirip büyütür, *Al'lı ile Fırfırı* başlıklı eserini adadığı Sepren isimli bir de torunu vardır. Öğrencileri ile iyi ilişkiler kurmayı başarabilmiş yetenekli bir öğretmen olan Tansel'in ister şiir ister edebi masal olsun tüm eserlerinde çocuklara sevgisi hissedilmektedir. Bu nedenle de eserlerinde eğitici-öğretici öğeler çokça bulunmaktadır. Edebiyat aracılığıyla Türkiye'deki kültürel mirasın korunmasında öncü isimlerden biri haline gelen Tansel 30 Ekim 1994'te yaşama gözlerini yumar.

Tansel'in yayımladığı masalların büyük bir kısmı 1943-1946 yıllarında kendisinin öğretmen ve okul müdür yardımcısı olarak çalıştığı Amasya'nın Ziyere kasabasında derlenmiştir. Tansel burada iki yerel masal anlatıcısı ile tanışır. Bunlar o zaman için elli yaşında olan Emine Uyguroğlu ve seksen yaşındaki Menşur Dülger'dir. Her iki anlatıcı da okuma yazma bilmez. Emine bahçe işleri ve üzüm yetiştiriciliği ile uğraşırken, Menşur Erzincanlı gezgin bir müzisyendir. İkinci Dünya Savaşı'na rastlayan o dönemlerde şeker, çay ve sigara karneye bağlıdır ve Tansel masal anlatıcılarına misafirliğe her gittiğinde hediye olarak bu ürünleri götürür. Semaver koyulur, çaylar demlenir, sigaralar içilir; böylesi bir ortamda anlatıcılar birbirlerine masallar anlatırlar. Tansel anlatıcıları masal anlatımına teşvik etmek için önce kendisi bir masal anlatır. O zamanlar ses kayıt cihazı olmadığından da anlatılan çoğu hikâyenin ana fikrini aklında tutarak sonrasında Arap harfleriyle yazıya döker (A. Tansel, 2003: 132). Tansel masal derlemelerine yönelik alan çalışmalarına öğrencilerini de katar (O. Tansel, 2016: 362). Birlikte yaklaşık elli metin kayıt altına alırlar. Bu masallar daha sonra Türk halkbilimci Pertev Naili Boratav ve Alman Sinolog-etnolog Wolfram Eberhard'ın hazırladığı Türk Masal Tipleri Kataloğunda (1953) Amasya Masalları adıyla yayımlanır.

Esasen Oğuz Tansel'in masallara yönelerek belirli bir sanat anlayışının şekillenmesinde öncelikli olarak ailesinin büyük bir yeri vardır. Anılarında çocukken evde sık sık masallar anlatıldığını aktaran yazar için annesi Ayşe Tansel, ağabeyi Ali, Hüseyin amcasının eşi, evin çalışanları olan iki kadın çok iyi masal anlatıcıları olarak karşımıza çıkarlar (O. Tansel, 1976; A. Tansel, 2003: 131). Çocukluğundan itibaren masal ve hikâyelerin sıkça anlatıldığı bir ortamda büyümesine karşın folklor profesyonel anlamda ilgisinin, kendisine masal değerlemesiyle uğraşmasını öğütleyen okul öğretmeni Boratav ile tanışmasından sonra oluştuğunu söylemek yanlış olmaz. Boratav 1948 yılında Paris Üniversitesi'nde açtığı Türkoloji bölümünde dersler vermek üzere Fransa'ya taşınır. Buna rağmen Tansel ve öğretmeni arasındaki iletişim kesilmez. 1956-1991 yıllarını kapsayan mektuplaşmalarından öğretmen-öğrenci ilişkisinin sıkı bir dostluğa dönüştüğü görülür (Çevik, 2015: 168). Mektuplarında akrabalarından, sağlık durumlarından bahseden ikili kitaplarının basıma hazırlanmasını konuşur ancak esas konuşma

konuları her zaman folklor olur. Buradaki bilgiler “bir taraftan genel olarak halk bilimi çalışmaları açısından önem arz ederken diğer taraftan da hem bilim insanı olarak Boratav’ın hem de bir şair, öğretmen ve yazar olarak Oğuz Tansel’in özel yaşamıyla ilgili veriler içermesi bakımından önemlidir” (Çevik, 2015: 161). Boratav’ın yurtdışına göç ettiği dönemde Tansel de Konya’ya taşınır. Burada masal derleme çalışmalarına devam eden Tansel, 1967’de kendisine misafirlige gelen öğretmeniyle yeniden buluşur. İkili Konya’nın Seydişehir ilçesinde tüm gün boyunca masal derlemesi ile ilgilenir, akşamları derledikleri masallar üzerine konuşur.

Tansel masallarını derleme kitaplar şeklinde basar. Öncelikli olarak *Altı Kardeşler* (1956), *Yedi Devler* (1962), *Üç Kız* (1963), *Mavi Gelin’i* (1966) yayımlar¹ 1977 yılında Türk Dili Enstitüsü tarafından “En iyi çocuk yazını” ödülü aldığı iki cilt halinde yayımlanan *Al’lı ile Fıfırı* eseri de 1976’da çıkar. İki ciltlik eser sonraları tek bir cilt halinde yayımlanır. Tansel’in derlediği halde işlenmeyen ve henüz yayımlanmayan masalları da bulunmaktadır. Menşur Usta’dan dinlediği *Üç Halk Hikâyesi* ve yakın arkadaşı Nabi Dinçer’den dinlediği *Üç Balkan Masal* yayımlanmayı bekleyen eserleri arasındadır (A. Tansel, 2018).

Tansel toplamda 43 masal yayımlar. Bizce bunlardan 41’i yeniden anlatı ve halk masallarının yeniden işlenmesiyle ortaya çıkan masal türünü yansıtırken, geri kalan ikisi yazara özgü masal veya edebi masal türündedir.

Oğuz Tansel Tarafından Masalların Yeniden Anlatımı ve Edebi Olarak İşlenmesi

İster yazar ister halk masalcısı olsun tüm anlatıcılar, sahip oldukları arka fon bilgisi ve geleneklere, kendileri için güncel olan, kişisel birtakım eklemelerde bulunurlar. Tansel de her bir edebi eserin folklorla dayandığı düşüncesinden yola çıkarak kendisini “folklorla beslenen bir anlatıcı” (2016: 365) olarak tanımlamış, eserlerini bu eksen doğrultusunda yaratmıştır: kendisi için “tüm masal anlatıcıları anlattıklarına kendinden bir şey katar. Ben de halk geleneğini temel almış bir masal anlatıcısıyım” der (Tansel, 2016: 365). Bu açıdan bakıldığında Tansel, derleme masalları kendince uyarladığını saklamaz. Boratav, öğrencisinin bu yöntemini onaylamasa da “her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır” diyerek sonuç olarak yöntemleri hakkında bir fikir beyan etmekten vaz geçer (A. Tansel, 2008: 64).

Tansel alan çalışmaları ile ilgilendiği sırada folklor materyallerini olduğu gibi almış, kayda geçirmiştir ancak masalları kaynağından doğrudan duyduğu şekliyle değil, kendince düzeltme ve değişikliklerden geçirerek yayımlamıştır. Yayına hazırlama ilkelerine bakacak olursak bunlardan ilk göze çarpanı, üslubunun şiirselliğidir. Bu bakımdan ister düz yazı ister şiir biçiminde yazılmış olsun eserlerinin şiir mi düz yazı mı oldukları konusunda belirli bir çizgi çekmek oldukça zor olabilmektedir. Tansel tarafından kaleme alınan metinleri inceleyen Türk bilim insanları bu nedenle “masalşiir” olmak üzere bu metinleri betimleyen yeni bir terim bulmuşlardır (Çevik, 2017: 199; Paksoy, 1996: 31). Folklor metinlerini işlemekteki ustalığı edebi masallarda kendine has üslupla oluşturduğu tekerlemelerde görülmektedir. Masallarında çok sayıda benzersiz tekerlemelere yer verir (Tansel, 2016: 365). *Al’lı ile Fıfırı* eserinin başında söylenen tekerlemeyi² Menşur Dülger’den alıntılaman Tansel, *Çobanla Bey Kızı* ve *Kurnaz Tilki* masallarındaki tekerlemeleri ise kendinden uzun eklemeler yaparak yazar. Bu açıdan Tansel’in folklor geleneğinden uzaklaşarak kendi stilini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Stilistik

açından Tansel'in tekerlemeleri bir nevi şiirlerini andırmaktadır. Örneğin, *Çobanla Bey kızı* masalındaki tekerleme, ayrı bir eser olarak basılmasından çok önce, 1962 yılında *Gözünü Sevdiğim* adlı kitapta *Tekerleme* başlığıyla ayrı bir şiir olarak yayımlanır. Bu da bazı açılardan folklor geleneğinden ayrılrsa da Tansel'in sanatında şiirsel anlatının folklor ile uyum içerisinde ilerlediğini gösterir.

Tekerlemelerin hem uzunluğu hem de kafiyesiyle serbest bir şekilde oynayarak kendisi için önemli ve geçerliliği olan değerleri serpiştirir: Diz çökersen zalimin kölesi olursun – “Dize gelip köleleşmek kötünün kötüsü, yıldırmasın bu yalancı pehlivanların zehirli kurusıkları” (Tansel, 2016: 70). Bu ve benzeri ifadelerle Tansel kendi dünya bakış açısını, inanç sistemi ve yaşam felsefesini sunmaktadır. Bu bakımdan Tansel'in edebi masalların bir diğer ayırt edici yanı ise ideolojik olmalarında yatar.

Yukarıda da vurgulandığı üzere, doğal güzellikleri ile ön plana çıkan dağlık bir köyde yetiştiğinden, masallarında doğa olaylarının betimlemesine geniş bir yer vermektedir. Bunun için de çarpıcı imgeler ve belirgin metaforlar kullanır. Söz gelimi *Üç Peri* masalında fırtınayı şu şekilde tasvir eder: “Günün birinde gök gürledi, şimşekler çaktı, yıldırımlar attı. Öyle bir yağmur yağdı ki, dünyayı seller götürecektir sanılır” (Tansel, 2016: 20), “Karanlıklar Ülkesi” masalında ise gün doğumu şöyle betimlenir: “Ortalık ağardıkça, Billur dağı, güneşin ışıkları bütünüyle sarıp sarmadı. Dağ, gelin tülünce ak bir duman içindeydi” (Tansel, 2016: 328).

Şair ve yazarlık meziyetlerinin yanında oldukça yetenekli de bir dilbilimci olan Tansel, masallarında bu yönünü yansıtır. Bu da edebi masallarının başka bir ayırt edici yönünü olan dilsel özelliğini ortaya koyar. Özgün anlatım ve betimleme tekniklerine rağmen, Tansel'in masallarının dili, halk şiir anlatılarına yakındır, masalları derlediği bölgenin ağız özelliklerini korumuştur. Bununla birlikte anadilin masallar aracılığı ile öğrenilmesi gerektiğini düşünen yazar, öz Türkçe kelimeler kullanmaya özen gösterir, deyimleri olduğu gibi kullanır, ayrıca kullanımdan çıkan ifadelere de eserlerinde yer verir bu nedenle kendisine “kayıp dilin yazarı” adlandırması yapılır (Ateş, 2017: 153). Tansel'in masallarında kullandığı dil üzerine birçok yazı yazılmıştır³; hatta yazarın kendisi de ilk basılan eserlerinde kullanımdan çıkmış olan kelimelerin anlamlarını parantez içerisinde metinde açıklamalarıyla vermiştir. Tansel böylelikle masalları kendi dilinde anlatarak aktarmış, eskiyen kelimelere masallarında yer vererek tekrardan hayat kazandırmış böylece lehçeleri korumuştur. Ancak, kullanımdan çıkmış kelimelere ve yöresel ağızlara hâkim olmayanlar için bu özellik esasında eserlerinin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bilhassa aşağıda analiz kısmında görüleceği üzere “Çobanla Bey kızı” masalında kullanılan kimi kelimeler ile keskin geçişler masalın anlaşılmasını güçleştiren unsurlardır.

Uzun yıllar öğretmen olarak çalışmış olması ve masallarını öncelikli olarak başta çocuklara sonra da yetişkinlere hitaben kaleme alması, masallarında öğretici unsurların çokça yer almasında etkindir. Yazar masallar yoluyla insanların karanlıktan aydınlığa çıkabileceğine inanmış, çocukların eğitiminde önemli olan ve temel olabilecek değerlere sahip masalları derleyerek bu doğrultuda hazırlamıştır.

Masallarında vermek istediği ana fikri oldukça ince bir ustalıkla işler. Sözgelimi, *Mavi Benekli Firik* başlıklı masalda fakirliğin tembelliğin ürünü olduğu fikri “Hazıra dağ dayanmaz” (Tansel,

2016: 57) atasözüyle desteklenerek emeğe duyulan saygı masalın sonunda verilen “gökten üç mavi elma düştü, üçü de çalışanlara” ifadesiyle ön plana çıkartılmaktadır (Tansel, 2016: 51). Çocuklara, *Avcının Oğlu* masalındaki kahraman gibi gençlerin hile ve hırsızlıkla değil, dürüst yollardan para kazanmaları gerektiğini öğütler. *Dalyan'ın Oğlu* masalında ise kimi tespitlerini de dile getirir: “hile olmadan zengin olmak güçtür” der.

Kitaplarını çocuk psikolojisini dikkate alarak hazırladığı için korkutucu öğelere yer vermez, mümkün olduğu kadar da cinsel temalar ile çok eşlilik, ensest, evlilik dışı ilişkiler, ihanet gibi kavramları masallarından çıkartmıştır. Mitolojik konuları çocukların anlayabileceği şekilde dizayn eder bu da mitolojik özelliklerden uzaklaşılmasına neden olur. Konuyla ilgili olarak yazar, yazdığı eserlerde yer alan doğaüstü öğeleri gerçeğe yakın olabilmesi açısından değiştirir (Tansel, 2016: 364). Bu bakımdan Tansel'in masallarının bir diğer özelliği de olağanüstü unsurların gerçekliğe yaklaştırılmasıdır.

Tansel'in masallarının bilhassa da Türk halk masallarından ayrıldığı bir başka nokta ise din temelli sözlü kültür öğelerinin kullanımından kaçınılmasıdır. Yazarın materyalist dünya görüşünün bunda etkisi olabileceği gibi tüm dini öğeler mitolojiden, dünyanın yaratılışından çok sonraları ortaya çıktıkları için metinlere eklenmedikleri düşünülebilir. Söz gelimi, “Allah, inşallah, vallahi, maşallah, selamünaleyküm” gibi ifadeler rastlanmaz. Tüm dini unsurları daha geç bir dönemin eklemeleri olarak kabul eden yazar, bunların yerine eserlerinde daha eski motifleri kullanmayı tercih etmektedir. Tansel tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasından çok önce var olmuş olan folklor metinlerine yakın eserler ortaya koyar, bu bakımdan da bizlerden binlerce yıl önce var olmuş olan halkın mitolojik düşünsel görüşünü aktarmak istediği ifade eder (Tansel, 2016: 364). Bu eğilimi, masallardaki mitolojik motiflerin kaldırılması⁴ ve kahramanların yeniden mitselleştirilmiş⁵ bir biçimde harmanlanarak ortaya çıkmasıyla kendini gösterir. Cansız bir varlığın canlanması motifi bu durum için ilginç bir örnek teşkil eder. Türk halk masallarında kahramanlar genel olarak abdest alarak Allah'a dua ederler (Kunos, 1889: 53). *Balıkçı* masalında ise tüccar “yıldız yapraklı telli kavaktan” tahta kıza can vermesi için yakarır. Yardım için Allah dışındaki diğer varlıklara yönelme *Mavi Gelin* masalında da yer eder. Çocuk isteği ile yanıp tutuşan masaldaki kadın kahramanın padişah eşi, halk geleneğinde görüldüğü şekliyle ermişlerden değil, kuşlar ve kurtlardan yardım ister, *Kabak Donunda Kız* masalındaki zavallı kadın ise Toprak Ana'ya yönelir. Bu noktalarda da dini mucizeler daha arkaik geleneklerle yer değiştirmektedir. Tansel'in masallarında yer alan ve yazara özgü kahramanlar da yeniden mitselleştirmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Masallarında yer eden Toprak Ana (*Kabak Donunda kız*), Gün Anam, Ay Baba⁶ (*Dünya güzeli*), Güneşkızı (*Mavi Gelin*) gibi kahramanlar buna örnek verilebilir.

Tansel'in masallarında yer verdiği zaman ve mekân özellikleri de halk masallarından ayrılır. Türk halk geleneğinde zaman ve mekân bilgisi tekerleme yardımıyla masalın başında verilir, genel olarak “bir varmış bir yokmuş”, “evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, vaktin birinde” şeklinde belirsiz zaman yer eder. Tansel ise geleneksel masallara kendine özgü bir başlangıç yapar: “mavi zaman içinde, mavi vaktin birinde, öncelerin öncesinde, mavi urun berisinde, ilksiz mavi urunda, mavi vaktin birinde” sözlerini kullanır. Yazar neden mavi rengi kullandığını açıklamaz, bu bakımdan araştırmacılar konuya ilişkin kendi yorumlarını getirirler. Buna göre

mavi renk genç okuyucular için aydınlık yarınları çağrıştıran mavi gökyüzü ile ilintiliyken (Ozan, 2017: 319), mutlu zamanlara (Öztürk, 1997: 17) ve iyiliğe (Güner, 2017: 189) işaret eder. Mavi renk anlatılan olayın masalsiliğini, gerçek dünyadan sıyrılıp masal dünyasına adım atıldığını vurgulamak için de kullanılır (Çevik, 2017: 210; Onur vd., 2002: 144). Kimi araştırmacılar Tansel'in masallardaki mavi rengini, renklerin mitolojisi çerçevesinde inceleyerek halk masallarında mavi rengin gökyüzüne, Gök Tanrıya bir atıf olduğunu kabul ederler. Bu bakımdan Tansel'in masallarındaki mavi rengin göksel bir mite işaret ettiği de düşünülür (Ozan, 2017: 319). Bu açıdan mavi renk Tansel'in masallarında masal atmosferinin tekerlemelerle sağlandığı bir araç olarak karşımıza çıkar, masallara özgü sonsuzluk, gizem, geçmiş ve masalsilik mavi rengi ile aktarılır.

Tüm bu incelemeler çerçevesinde Tansel'in masal yaratımında izlediği belli başlı birtakım yöntemler ve ayırt edici özellikler bulunmaktadır. Edebi eserleri her şeyden önce şiirselliği, kullanılan dil, ideolojik fikirlerin yansması ve didaktik yanları ile ayrılmaktadır. Buna karşılık yıllar içerisinde oluşan masalları dinleyip bunları kendince derledikten sonra masallardaki bazı mitolojik motifleri kaldırarak kendi mitolojisini uydurur. Bu bakımdan geleneksel mitolojik motiflerin kaldırılarak yeni bir mitolojik unsurlar yaratmış olması masallarının diğer ayırt edici özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çobanla Bey Kızı ve Konuşan Balıkla Yalnız Kız Masallarının Çözümlemesi

Çobanla Bey Kızı eseri, türünün belirlenmesini zorlaştıran oldukça sıra dışı bir metindir. Tansel'in açıklamalarında, masalın Gül Dağı efsanesinden yola çıkılarak kaleme alındığı belirtilir (Tansel, 2016: 368). Efsaneye göre, yoksul bir çoban olarak erkek ile oba beyinin kızı birbirlerine âşık olurlar. Çoban, kızı babasından ister ama aynı halktan olsalar da bey statü olarak kendinden aşağı olana kız vermez. Bu durumda da kızla oğlan birlikte kaçar. Bunu öğrenen baba çok kızar, peşlerine silahlı adamlarıyla düşer. Kız korkusundan kendini dağa vurur, uyandığında sevdiğini göremeyen oğlan peşinden gider, dağda soluk soluğa sevdiğine yetişir, o sırada da kızın adamları sevgililere çok yaklaşmıştır. İki sevgili ne yapacaklarını düşünmeye vakit bulamadan bir dumanın içinde kalırlar. Dipsiz Göl'ün Anası, çobanla kızı "Gökçecik"^{e7} dönüştürür. Kuşa dönüşen iki sevgili oradan uçup uzaklaşır.

Tansel bu efsaneden yola çıkarak gökyüzü kuşlarının dokuduğu kilimi arayan iki sevgili kız ve oğlanın hikâyesini anlatan *Çobanla Bey Kızı* masalını yazar. Gül Dağı efsanesinden esinlenerek oluşturulduğu için bunun efsaneden türemiş edebi dilde anlatımı yapılan masal türünde bir eser olduğu söylenebilir.

Yörük köylerinde geçen masal, çoban ile kızın kavuşamamalarındaki nedenin gerçek yaşamdaki geleneklerinin uzantısını yansıtır. Günümüzde Yörükler Türkiye'nin farklı coğrafik bölgelerine dağılmış olsalar da tamamen Yörüklerden oluşan yerleşkeler de mevcuttur. Buralarda çoğunlukla endogami geleneği esastır. Bu nedenle aşiretler arası kız alıp verme hoş karşılanmamakla birlikte Yörük olmayanlarla evlilik de çok tasvip edilmez. Göçebe Türklerin evlilik gelenekleri arasında damadın yaklaşık 500 ila 1000 altın olmak üzere büyük miktarlarda başlık paraları ödemeleri gerekir. Bu nedenle de kız kaçırma olayları sıklıkla yaşanır (Gordlevski, 1962: 112). Çoban ile Bey Kızı'nın neden bir araya gelemediği, aile büyüğünün

neden karşı çıktığı böylece daha iyi anlaşılabilir. Çobanın parası yoktur ve başka bir obadandır. Yörük obalarında geçen masalda Yörüklere özgü bir diğer özellik olan kilim dokuma zanaatı görülür. Kilim zanaatıyla uğraşan Yörükler dokudukları kilimlerin desenlerini genellikle doğadan esinlenerek alır, Tansel de bu özellikleri masalda betimlemelerle ayrıntılı bir şekilde inceleme sunar.

Edebi masal olarak incelediğimiz masalın konusuna gelince, iki sevgili deveci kızla oğlan hem Gökçeciklerin dokudukları kilimi bulmak hem de Söbüçimenli kızla Göktepeli çobanın öyküsünü dinlemek üzere yola koyulur. Yolda İyilik Ana'nın kapısını çalıp yardım isterler, İyilik Ana onları bulunması çok zor olan Konuşan Kayalığın oralarda bir yerlerde yaşayan Çoban Koca'ya yönlendirir. İyilik Ana onlara hem Çoban Koca'yı nasıl bulacaklarını hem de onu çağırabilmek için hangi sözleri söylemeleri gerektiğini anlatır. Belirtilen yere giden sevgililer Çoban Koca'yı bulur, kızla oğlan ne aradıklarını söylerler ve Çoban Koca onlara Gökçeciklerin kuş olmadan önce bir zamanlar insan olduklarını, erkeğin Göktepeli bir çoban, dişinin Söbüçimenli bir kız olduğunu, bunların öyküsünü Göktepeli'lerin bildiğini aktarır. Onları bulmanın zor, yolların da tehlikeli olduğunu söylese de çift vazgeçmez. Çoban Koca yardımcı olmak için onlara yolculukları sırasında önlerine çıkacak güçlükleri yenebilmeleri için parıltılı, küçük bir kuş tüyü verir. Kızla oğlan yol boyunca farklı farklı köylere, evlere misafir olurlar, çeşit çeşit kilim dokumaları görürler. Gökçeciklerin kilimini bulma umuduyla buralarda bir gece konakladıktan sonra yine yollara düşerler. Deveci kız kaldıkları yerde köylülerin kendilerine sundukları kilimlerin desenlerinin resmini çizer, nakışlardan numuneler alır yanına. Nihayetinde kızla oğlan dönüş yolunda iken aradıklarını bulur, öyküyü dinlerler, kilimin deseninden bir örnek alıp evlerine geri dönerler. Masal da mutlu sonla tamamlanır.

Yazar dünyada meydana gelen olayları kendince belirli bir düzende masalın başında sunar. İyilikleri, kötülükleri, düzeni, kaosu bir arada aktarır “dayanın çocuklar tuzaklar var yolunuzda, yaklaşmak üzereyiz umutlu sona” (Tansel, 2016: 69) ifadesiyle başta aşılana umut sonda gerçek olur. Yukarıda edebi masal teorisini aktarırken “tür hafızası” teriminden bahsetmiştik. Tansel masalı andıran bir yapı kullansa da içeriğine kendinden eklemeler katmıştır. Olağanüstü halk masal kahramanları sihirli nesneyi aramak için yola çıkmaktadırlar ancak masalın esas amacı kahraman veya kahramanların sosyal statüsünde bir değişiklik meydana gelmesidir (Propp, 2000: 65). Ancak Tansel'in masalında bu gerçekleşmemektedir. Sihirli eşyalar geleneksel olmadığı gibi, olağanüstü masalarda kahramanlara yardımcı olan yan karakterler de alışılmışın dışındadır. Buna karşılık eser metni yine de olağanüstü masala benzemektedir.

Eser hem efsanelerden hem de Tansel'in hayatından izler taşır bu bakımdan hem olağanüstülüğü hem de gerçekliği bir arada barındırır. “İlksiz mavi urunda, mavi vaktin birinde; bir ülke vardı” sözleri ile giriş yapılan *Çobanla Bey Kızı* masalı aktarılan olayın geçtiği yer ve zamanın belirsizliğine işaret eder. Buna karşılık masal kahramanlarının yolculuğunu aktarırken, Toros Dağları'nda bulunan gerçek doğa oluşumlarının isimleri kullanılır. Masalda geçen ve spesifik olarak yer eden Konuşan Kayalık, Öte-Dağ, Yıldız Dağı, Dipsiz Göl mekanları büyümlü mekanlar olarak karşımıza çıkar. Buna karşılık masalda geçen Göktepe, Söbüçimen köyleri, Gül ve Yıldız Dağları, Dipsiz ve Gölcük gölleri, Gömmece Munarı ve İncili Pınar, Konuşan Kayalık ile Kıdam Merdiveni gibi yer isimleri gerçek olup Toroslar bölgesinde

bulunmaktadır. Bu bakımdan coğrafik adlar gerçek olmakla birlikte masalda büyümlü yerler olarak verilir. Tansel 1968'de yakın arkadaşı ressam Saniye Fenmen ile masalda ayrıntılı betimlemelerle aktarılan köylere, yaylalara, göllere gider (A. Tansel, 2018). Bu bize masaldaki kız ve oğlanın Tansel ve Fenmen olduklarını göstermekle birlikte masaldaki kızın yol boyunca denk gelen kilim desenlerini çizmesi daha anlaşılır bir eyleme dönüşmektedir.

Çobanla Bey Kızı her ne kadar edebi masal türünde olsa da efsaneden esinlenerek oluşturulduğu için büyümlü olaylar da gözlenmektedir. Çobanın dağlarda gözden kaybolması ve yaşadığı yer olarak Konuşan Kayalıkların verilmesi bunun belirgin örneklerindedir. Konuşan Kayalık Öte-Dağ'da bulunmaktadır. Öte-Dağ'da Konuşan Kayalığın olduğu yerde bulunan Çoban Koca'nın bu dünyanın dışından bir varlık olduğu, başka dünyalara ait olduğu dağa verilen isimden okuyucuya aktarılmaktadır. Yıldız Dağı adı da kuş olup yılda bir kere saçlarına taramak üzere göle inen, temmuz ayında görünen ama herkese görünmeyen kimi yaşlılara göre yıldız olup uçan Söbüçimenli kızdır.

Gerçek yaşamdaki geleneklerin uzantısını masal tarzında aktaran yazar mitoloji ile gerçeği de harmanlar. Masalda geçen kahramanlar bu açıdan ilgi çekicidir: İyilik Ana, Çoban Koca, Dipsiz Göl'ün Anası, Gökçecikler, Kilimci Güzeli, Yıldız Kız – her biri bir gerçekliği sembolize eder. İyilik Ana sevgi, iyilik, ilgi gösterme ve misafirperverliğin; Çoban Koca, Yıldız Kız, Dipsiz Göl'ün Anası mitolojik karakterlerin, Gökçecikler totem hayvan formundaki sevgililerin, Kilimci Güzeli ustalık ve çalışkanlığın sembolüdür.

Büyümlü mekânların dışında bir de masalda geçen iki büyümlü nesne bulunmaktadır. Bunlar ışıldayan kuş tüyü ve mükemmel güzellikteki kilimdir. Masalarda büyümlü nesnelere çalışabilmesi için gerekli sözlerin söylenmesi, mendilin sallanması gibi çeşitli yöntemler bulunur. Tansel'in masalında tüyün işe yarayabilmesi için kahramanların tüyü öpmesi gerekir. Bu yöntem yazarın kendi orijinalliğini ortaya koymaktadır. Çoban Koca'nın kızla oğlana yolculukları boyunca devlerden, dağ yollarındaki haydutlardan, ormandaki kurtlar ve ayılardan korunabilmeleri, yolculuklarında yardımcı olabilmesi için verdiği sihirli tüy, sevgililerin işini oldukça kolaylaştırır. Dar yollardan geçerken atları katıra, katırları gümüş tekerlekli altın arabaya çeviren çift, bilhassa son örnekte yazarın büyük mesafeleri kat etmeleri için bilinçli olarak uyguladığı bir anakronizm örneği sergiler. Olayın geçtiği koşul ve zamana aykırılık olarak karşımıza çıkan bu uyuşmazlık İ. Lupanova'ya göre, edebi masalda sihir, mümkün olduğu kadar günlük detaylar, kesin gerçeklerle de çevrili olabilir ve eklenen bu “yenilikler masalı bozmamakla birlikte, gerçeklik olgusu yaratarak anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır” (Lupanova, 1981: 80).

Kilimin büyümlü ise sahip olduğu sihirli özelliklerde değil oluşturuluş biçimindedir. Gökçeciklerin veya gökyüzü kuşlarının dokuduğu kilimin eşsiz güzelliği, görenlerde bıraktığı etki, devci kızla oğlana kendini göstermesi dolaylı olarak büyümlü kabul edilir. Bu bakımdan kilimin varlığındaki büyümlü, sahip olduğu sihirli güçlerde değil güzelliğindedir. Metinde eş benzeri olmayan kilimin güzelliği yazarın doğup büyüdüğü yerlerin güzelliği ile uyumlanarak ustalıkla işlenmiştir.

Bu masalda çok sayıda kendine özgü doğa betimlemesi de yer almaktadır. Bu ayrıntılı doğa tasvirlerinin ortaya çıkmasında yazarın Kındam'a gerçekleştirdiği gezinin ve buranın doğa güzelliklerinden etkilenmesinin payı büyüktür. Bu yöreyle ilgili önce Tansel, *Kındam'ın Büyüleyici Güzelliği* adlı şiir derlemesini, sonra da *Çobanla Bey Kızı'nı* yazar (Tansel, 2012: 196-200). Masalda Kındam yöresini ise şöyle tarif eder: “*Kındam, sanki gökyüzüne asılmış iki üç bin basamaklı taş merdivendi... Yolun her iki yanında kılıçla kesilmişçesine, kayalar görkemli konakları andırıyordu... Şaşırtan, alımlı, korkunç bir güzelliği bu*” (Tansel, 2016: 99).

Yazar, kendine has oldukça ilgi çekici söz öbekleri ve tamlamalarla doğayı anlatır: “*Yerde çiçekler, havada dallar birbirleriyle sarmaş dolaştı... Orman yeşil köpüren bir denizdi veya Yol boyunca kıyıda ırmakça olan güneyikler, maviş maviş gülüyordu alanlarda...Sanki dağa göle atlamış yüzüyordu... Güneş tepeleri mor, yüksek, sivri dağın başından turuncu yüzünü gösterdi, altın saçlarını salıverdi*” (Tansel, 2016: 73) gibi tasvirler bu ve bunun gibi çok sayıdaki betimlemelerden sadece bir kaçıdır. Doğayı sanki bir insanmışçasına canlandırarak hem kişileştirir hem de romantize ederek masalsı güzelliğin insanları birleştirici bir güç olmasından ötürü gerçek dünyada gerekli olduğunu göstermek ister. Bu bakımdan masal, başlı başına yazar ve şair olarak bu iki kimliğini büyük bir uyum içerisinde birleştirebildiği eserlerine güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Masaldaki tekerlemeler yazarın özgünlüğünü ortaya koyan bir diğer etmendir: “*ilksiz mavi urunda, mavi vaktin birinde, bin erkek, bin dişi bin deveyi süsledik; Az gittiler düzde, uz gittiler güzde, konakladılar bizde; bir varmış, birler varmış, binler varmış, dünyacak gide gide daralmış*” (Tansel, 2016: 69). Tekerlemeler arası geçişler ustalıkla yapılmakta, çocuklara hitaben öğütler verilmekte, nelerden sakınmaları nelere dikkat etmeleri gerektiği açıklanmaktadır. Tansel'in kendi ifadesiyle yazdığı bu masalları çocuklar için yazdığını ve masalların çocuklara okunmasının öneminden bahseder (Tansel, 2016: 9). Ancak bu masalın kullanılan dil gereği çocuklardan ziyade yetişkinlere yönelik olduğu düşünülmektedir. Sözelimi, ... *iğne yaprakları ince, uzun, kadın saçı gibi yumuşak, kıyı çamları; dal uçları ressam fırçasına benzeyen, meme uçlarını düşündüren mavi çamlar...* betimlemesinde kadına ait unsurların kullanılması bu düşünceyi destekler niteliktedir. Yine *ırlanmak, delireyazmak, böğeyin, yalbirdamıştı, gelepi koyak* gibi yöresel ağızlara ait kelimelerin çokça kullanımının günümüz çocukların algısı için zorlayıcı olabileceği düşünülmektedir. Metindeki bazı geçişler ise masalın anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Örneğin bir yer adı olan ve doğa tasviri olarak yer eden Kındam'ın, ani bir geçişle kişileştirilerek deveci kız için kullanıldığı görülmektedir. Yine aynı şekilde masalda aniden deveci kız, Kümebulut adıyla anılmaya başlanır.

Konuşan Balıkla Yalnız Kız masalına gelince, deniz ülkesinde çıkan, yangın olarak adlandırılan lodos fırtınası sonrası karaya vuran bir balık; mavi saçlı, mavi bıyıklı masal anlatıcısından yardım ister. Masal anlatıcısı kardeşi olmayan, anne babasıyla yaşayan Yalnız Kız'a gördüklerini, deneyimlediklerini mektup yazarak anlatması kaidesiyle balığı koyduğu içi su dolu bir tenekenin içerisinde Alibey deresinin denize karıştığı yerde bırakır. Bu yardıma karşılık balık sözünü tutar ve masal anlatıcısına yazdığı mektubu ulaştırır. Masal anlatıcısı da Yalnız Kız'a yazılanları okumak üzere yollara düşer ve uzun uzun yazılanları aktarmak yerine mektubun asıl amacı olan Yalnız Kız'a yaşamı boyunca unutmaması gereken öğütleri okur. Bir

önceki masala göre büyü etmenleri daha az olsa da halk masallarına özgü bir sihir ögesinin bulunması bile genel olarak bir masal dünyası yaratmak için yeterlidir (Lipovetski, 1992: 154). Bu açıdan eserin masal olduğunu, masal anlatıcısının balığa yardım etmesi ve bunun karşılığında da balığın verdiği sözü tutarak bir yardımda bulunmasından anlıyoruz.

Öğretici masal türündeki bu eserde verilen kötü hava etmeni sembolik bir anlama sahiptir. Yazar bununla topluma gönderme yapmakta, toplumlarda olması gerekli olan düzenin olmadığına işaret etmektedir.

Masalın başında verilen tekerleme, masalsı zaman ve mekâna işaret etmektedir: *ilksiz mavi urunda, masmaviliğin ortasında, mavi yılların birinde, bir güneş ülkesi vardı...* (Tansel, 2016: 247). Yukarıda ifade edildiği üzere edebi masalda gerçek zaman ve mekâna da yer verilebilir: *seni Altın Boynuzun yangın çıkmayan bir kuytulduğunda Alibey deresinin denize karıştığı yere bırakırım* (Tansel, 2016: 249). Bu ifadeyle Tansel, güneş ülkesi ile Türkiye'yi, Altın Boynuz ile Haliç'i kastederek soyut meselelerden değil, belirli bir toplumun belirli meselelerine değindiğine de işaret etmektedir.

Masalda yer alan kahramanlar özgünlüğü ile dikkat çekmektedir. Masal anlatıcısının sıra dışı oluşu, mavi saçlı ve bıyıklı olmasının yanında verdiği veya aktardığı öğütlere aracı olmasında görülür. Tansel, Türk halk masalları geleneğindeki aksakallı bilgin imgesini, mavi saç ve bıyıklı masal anlatıcısı portresi ile vererek çocuklar için yazdığı bu edebi masaldaki öğütleri yarattığı portre yardımıyla aktarabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, mavi saçlı, mavi bıyıklı masal anlatıcısının aracılığıyla Tansel'in didaktik bir işlevi yerine getirdiği ve bu kahraman üzerinden kendi portresini de yansıttığını düşünmek yanlış olmaz. Masallarında her daim yer alan mavi renk ise mucizenin, umudun, iyilik ve güzelliklerin simgesidir. Bununla mavi saçlı, mavi bıyıklı masal anlatıcısı umudu, iyilik ve güzellikleri simgeler. Masal anlatıcı imgesi ise metnin edebi oluşuna dikkat çeker, çünkü geleneksel masallarda benzeri bir örneğe rastlanmamaktadır.

Masalda Konuşan Balık'ın mektubunu alan masal anlatıcısı Yalnız Kız'ın evine vardığında kız uyumaktadır. Uyanması için annesi ve babasıyla kızın odasına geçerler, masal anlatıcısı kızı uyandırmak için ninni söylemeye başlar. Ninni ögesi burada çocuğu oyalamak, ninni söyleyerek uyutmak için değil olağan işlevinin tam tersi olarak uyandırmak için yer etmektedir, çünkü masal anlatıcısının genç okuyucularına aktarmak istedikleri vardır. Masalcı Konuşan Balık'ın anlattıklarını üç temel başlıkta toplar: her evde birden çok çocuk olmalı, çünkü kardeşler çoğaldıkça yeryüzü güzelleşir; çocuklar ebeveynlerinin sözlerini dinlemeli, onları üzmemeli, dünyayı daha güzel bir yer yapmak için bir an önce büyümelidirler; gerçek barışı yeryüzünde çocuklar sağlayacaktır: kimseye haksızlık yapmayacak, çalışıp üretip yokluğu yoksulluğu kaldıracaklardır. Bunun dışında yazar, çocuklara anne babalarını dinlemelerini, iyilik yapmalarını, sevdikleri işle meşgul olmalarını, başkalarının mektuplarını okumamalarını, yalan söyleyip kavgaya etmemelerini öğütler.

Tansel, çok çocuklu bir ailede büyür, kendisinin de çok sevdiği üç çocuğu vardır. Çocukların ülkenin geleceği olduğu, ne kadar çok çocuk olursa dünyada kötülüklerin o kadar azalacağı fikrine olan inancı bu masala yansır. Tüm bunların olması için ise ailelerde çok sayıda çocuk olmalı, çocukların kardeşleri olmalı ki birbirlerine destek olup kol kanat gersinler, birlikte büyüyüp gelişsin ve dünyayı güzelleştirsinler. Bu bakımdan Konuşan Balıkla Yalnız Kız masalı, kardeş desteği ve sevgisinin hiçbir şeyle kıyaslanamayacak derecede değerli olduğuna

bu nedenle de ailede tek çocuk olmanın olumsuz yanına işaret etmektedir. Aynı öğüt ve söylemlerin tekrar tekrar ifade edilmesinden dolayı masal okunduğunda okuyucuya sıkıcı gelebilir, ancak bu masalı okuyan küçük çocuğun söylenenleri daha iyi idrak edebilmesi için bilinçli yapılmıştır. Buna karşılık tüm öğütler düzenli bir şekilde ardı sıralı ve kimisi de maddeler halinde sunulduğundan masalın doğal bir biçimde sunduğu nasihat aktarımı kaybolmaktadır.

Sonuç

Rus edebiyat kuramcılarının edebi masal teorisine dayanarak “halk, folklorik, yeniden anlatı ve edebi” olarak işlenmiş ve yazara özgü veya edebi masal olmak üzere dört tür masal olduğu söylenebilir. Oğuz Tansel'in Türk halk edebiyatı masal geleneğinin izinden gittiğine şüphe yoktur. Buna karşılık Tansel'in yayın öncesi derlediği masallarını belirgin bir şekilde yeniden yazıp düzenlemesi ise eserlerini tarz olarak Eflatun Cem Güney'in biçimine oldukça yaklaştırmaktadır. Bu açıdan Tansel'in masallarının çoğu yeniden anlatı şeklinde olup halk masallarının tekrar işlenmesine dayanmaktadır. Eserlerin incelenmesi sonucunda Tansel'in masalları yeniden işlediği sırada kullandığı birtakım özellikler dikkat çekmektedir. Bunlar kendine has bir anlatım özelliği olarak ortaya çıkan şiirsellik, belirli bir yöreye ait ifadelere yer verilmesi ve özgün tekerlemeler şeklinde karşımıza çıkan dil kullanımı, didaktik amaçlar ile ideolojik eğilimler doğrultusunda hayat bulan ifadelerdir. Tansel'in ideolojik eğilimleri eserlerinde masal kahramanlarının ve motiflerinin yeniden mitleştirilmesi veya halk geleneğine ait kimi mitolojik unsurların ortadan kaldırılması şeklinde karşımıza çıkabilmektedir.

Çobanla Bey Kızı ile *Konuşan Balıkla Yalnız Kız* eserleri ise Tansel'in sanatında ayrı yere sahip olan ve ayrıntılı bir analize ihtiyaç duyulan edebi masal türünde iki eserdir. Tansel'in kendisinin yazmış olduğu bu iki masal, masal geleneği dikkate alınarak oluşturulmuştur. Her iki masalın da gerçek anlamda birer edebi eser olduğunu söylemek mümkündür. İlk eser, yazarın kendi hayatından gerçek hikâyeler ile Toros yöresine ait bir efsaneye dayanmaktadır. Buna karşılık Tansel söz konusu eseri yaratmak ve ona bir masal formu katabilmek için bazı değişikliklere gitmiştir. Sihirli nesneyi bulmak için yola koyulan kahramanlar amaçlarına ulaşır ancak sihirli nesnelere, mitolojik kahramanlar, yazarın kendi hayal gücünün ürünüdür ve masal geleneği ile herhangi bir ilintisi bulunmamaktadır.

Kıssa türündeki ikinci masalda ise yazar, çok sevdiği çocuklara mümkün olduğunca çokça öğütlerde bulunmayı amaçlar. Edebi masal teorisinde, tüm masal yapısını yeniden inşa eden ve bağımsız bir edebi eseri masal yapan tek bir ayrıntı olgusu söz konusudur. Başka bir ifadeyle bir eserde, geleneksel bir masal motifinin yer alması onun masal olarak sayılabilmesi için yeterlidir. Söz konusu eserde bu, yardımcı rolünü üstlenen hayvanın (bu durumda balığın) kurtarılması ve minnettarlık karşılığında onun da masal kahramanına yardım etmesi motifidir. Tansel bu motifi başarılı bir şekilde esere işleyerek sıra dışı kahramanlar ve mucizeler yaratır.

Yazarın eserlerindeki masal motifleri dünyanın yaşı kadar eski olsa da anlatıcı bunları sonsuza dek sürdürebilecek yenilikçi motiflerle yeniden yaratabilmektedir. Bu bakımdan Tansel'in bir masal anlatıcısı olarak sanatının özgünlüğü, yeni bütünsel öğeler veya masalın özünü oluşturacak yöntemler bulmasında değil, mevcut öğeleri her seferinde yeni bir biçimde

harmanlayarak aktarmasında gizlidir. Edebi eserlerinde Türk halk masallarının geleneksel konu gelişim ve yapısını her zaman gözlemlenmese bile kullandığı yöntemler Türk halk masalları geleneğine aykırı düşmemektedir.

Kaynaklar

Ateş, K. (2017). Kayıp bir dilin yazarı: Oğuz Tansel. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel sempozyumu bildiriler kitabı*. 153-158, Ankara Üniversitesi.

Bahtin, M.M. (1972). *Problemi poetiki Dostoyevskogo*. [Bahtin, M.M. (1972). *Dostoyevski'nin şiir tekniğindeki sorunlar*. Hudojestvennaya literatura]. [Bahtin, M.M. (1972). *Problems in Dostoevsky's poetic technique*. Art literature].

Boratav, P.N. (2009). Dülger kızı: *Zaman zaman içinde*. İmge.

Boratav, P.N. (2014). *Az gittik uz gittik*. İmge.

Boratav, P.N. (1969). *Az gittik uz gittik*. Bilgi.

Boratav, P.N. (1958). *Zaman zaman içinde*. Remzi.

Çevik, M. (2017). Anonimlik-Bireysellik bağlamında Oğuz Tansel'in masallarındaki tekerlemeler. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel sempozyumu bildiriler kitabı*. 197-212, Ankara Üniversitesi.

Çevik, M. (2017). Pertev Naili Boratav – Oğuz Tansel mektuplaşması. *folklor/edebiyat*, C. 21, S. 84, 159-173.

Dilidüzgün, S. (2017). Oğuz Tansel'in masallarında dil anlayışı. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel sempozyumu bildiriler kitabı*. 223-232, Ankara Üniversitesi.

Dmitriev, N.K. (1967). *Turetskie narodnie skazki* (pervod s turetskogo N.A. Tsetinoviç-Gryunberg / redaktsiya, vstupilnaya statya, kommentarii N.K. Dmitrieva). Glavnaya redaktsiya vostochnoy literaturı. [Dmitriev, N.K. *Türk Halk masalları* (Türkçeden çeviren N.A. Tsetinoviç-Gryunberg / N.K. Dmitriev'in editörlüğü, önsözü, yorumlarıyla). Doğu edebiyatı]. [Dmitriev, N.K. *Turkish folk tales* (translated from Turkish by N.A. Tsetinovich-Gryunberg / edited by N.K. Dmitriev, with foreword and comments). Eastern literature].

Gordlevski, V.A. (1962). *İz Osmanskoy Demonologii. İzbrannıe soçineniya. İstoriya i kultura*. Vostochnaya literatura. [Gordlevski, V.A. (1962). *Osmanlı demonolojisi. Derleme eserler. Tarih ve Kültür*. Doğu edebiyatı]. [Gordlevski, V.A. (1962). *Ottoman demonology. Collected works. History and Culture*. Eastern literature].

Güner, G. (2017). Türkçenin bilge ustası Oğuz Tansel'in sözcükleri ve acunu. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel sempozyumu bildiriler kitabı*. 253-266, Ankara Üniversitesi.

Kunos, I. (1889). *Oszmán-Török népköltési gyujtemény. Masodik kötet: Oszman-Török népmesék és népdalok*. Kiadja a Magyar Tudományos Akademia. [Kunos, I. (1889). Osmanlı-Türk folkloru derlemesi. Cilt 2: Osmanlı-Türk halk masalları ve türküleri. Magyar Akademik]. [Kunos, I. (1889). Collection of Ottoman-Turkish folklore. Volume 2: Ottoman-Turkish folk tales and folk songs. Magyar Academic].

Larionova, E.İ. (2008). *Sovremenneaya Turetskaya literaturnaya skazka: tipologiya i evolyutsiya Janra*. Avtoreferat, Moskovskiy universitet. [Larionova, E.İ. (2008). *Çağdaş Türk edebi masalı: tipolojisi ve türün gelişimi*. Tez özeti. Moskova Üniversitesi.]. [Larionova, E.I. (2008). *Contemporary Turkish literary tale: typology and development of the genre*. Thesis abstract. Moscow university].

Lipovetski, M.N. (1992). *Poetika literaturnoy skazki*. Ural'skiy universitet. [Lipovetski, M.N. (1992). *Edebi masalın şiirselliği*. Ural Üniversitesi.]. [Lipovetski, M.N. (1992). *Poetics of the literary fairy tale*. Ural University].

Lupanova, İ. (1981). *Sovremennaya literaturnaya skazka i ee kritiki (Zametki folklorista)*. Petrozavodskiy universitet. [Lupanov, İ. (1981). *Çağdaş edebi masal eleştirisi (Bir halkbilimcinin notları)*. Petrozavod üniversitesi.]. [Lupanov, I. (1981). *Contemporary literary criticism of fairy tales (Notes of a folklorist)*. Petrozavod University].

Mashtakova, E.İ. (1984). *Turetsakaya literatura kontsa XVII naçala XIX vv. K Tipologii perehodnogo perioda*. Nauka. [Maştakova, Ye.İ. (1984). *XII yy. sonu XIX. yy. başı Türk edebiyatı. Geçiş döneminin tipolojisi*. Bilim]. [Mashtakova, Ye.I. (1984). *Turkish literature of the late XII-early XIX centuries. Typology of the transition period*. Science].

Onur, G., Sarıca-Zerenler, D. (2002). Allı ile Fırfırı: Bir masal çözümlemesi. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*. C. 14, 193-200.

Ozan, M. (2017) Anlatı geleneğinde farklı bir üslup. Oğuz Tansel masalı Al'lı ile Fırfırı. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 317-328, Ankara Üniversitesi.

Öztürk, A.O. (1997). Oğuz Tansel'in masal ve şiirlerinde mavinin gizemi. *Çalı Kültür Sanat Dergisi, Oğuz Tansel Özel Sayısı*, S. 9, 17-19.

Paksoy, A. (1996). *Ekmek kokulu sevgi nerde: Üç kanatlı masal kuşu*. Ürün.

Sever, S. (2014). Oğuz Tansel'in derleyip yazdığı masal kitaplarında yer alan sözvarlığı öğelerinin incelenmesi. *folklor/edebiyat*, S. 20, C. 77, 173-188.

Tansel, A. (2003). Oğuz Tansel'in yaşamı ve eserleri. *folklor/edebiyat*, S. 9, C. 33, 131-133.

Tansel, A. (2008) Masalları çocukları uyutmak için değil uyandırmak için yazmıştı... *Yasakmeyve*, S. 6, C. 24, 63-65.

Tansel, A. (2018, 15 Ağustos) [Elektronik mesajlaşma listesi mesajı].

Tansel, O. (1976). Yaşantıma karışan halk masalları. *Cumhuriyet*, 21 Kasım 1976.

Tansel, O. (2012). *Masal dünyası-World of tales*. Elips Kitap.

Tansel, O. (2013) *Mutluluk peşinde (Seçme şiirler)*. Evrensel Basım Yayın.

Tansel, O. (2016). *Konuşan balıkla yalnız kız (Al'lı ile Fırfırı içinde)*. Elips Kitap, 69-83.

Tansel, O. (2016). *Çobanla bey kızı (Al'lı ile Fırfırı içinde)*. Elips Kitap, 247-255.

Tansel, O. (2016). *Al'lı ile Fırfırı 1. ve 2. cilt bir arada*. Elips Kitap.

Uğurlu, A.S. (2009). İdeolog – Şair Ziya Gökalp'in kaleminden masallar. *Turkish Studies: International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. S. 4.,C. 1-IVol 4/ 1-I, 1025-1040.

Zusman, V.G. (1987) Literaturnaya Skazka. *Literaturnaya uçeba*, № 1, 228-230. [Zusman. V.G. (1987) Edebi masal. Edebiyat eğitim dergisi, № 1, 228-230]. [Zusman. V.G. (1987) Literary fairy tale. Journal of literary education, № 1, 228-230].

Notlar

1 MEB 2003 yılında dört ciltlik eseri tekrardan yayımlamıştır. 2011'de ise Yapı Kredi Yayınları, illüstrasyonu ünlü Türk grafiker Mustafa Delioğlu tarafından yapılan bu eserlerin üçüncü baskısını yayımlamıştır.

2 “Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde; develer tellal, yeşil kurbağalar natır, pireler berber, toşbağalar çobanmış. Kent uğrusu, kent uğrusu çoğalmış” şeklinde başlayıp uzunca devam eden tekerlemenin devamı için bkz. Oğuz Tansel, Al'lı ile Fırfırı 1. ve 2. cilt bir arada, s. 13.

3 Bkz. Sedat Sever ve Sedat Karagül, Oğuz Tansel'in Derleyip Yazdığı Masal Kitaplarında Yer Alan Sözvarlığı Öğelerinin İncelenmesi. *Folklor/Edebiyat*, 20 (77), 2014, s. 173-188; Selahattin Dilidüzgün, Oğuz Tansel'in Masallarında Dil Anlayışı. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel sempozyumu bildiriler kitabı*. Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 223-232; Günay Güner, Türkçenin Bilge Ustası Oğuz Tansel'in Sözcükleri ve Acunu. *Uluslararası Türk masal dünyası ve doğumunun 100. yılında Oğuz Tansel sempozyumu bildiriler kitabı*. Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 253-266.

4 Masallardaki mitolojik öğelerin kaldırılması sürecini karşılayan kavram Rusçada “demifologizatsiya” (демифологизация) teriminden türetilmiş olup burada öneri mahiyetinde kullanılmaktadır.

5 Masallardaki mitolojik öğelerin değiştirilerek yeniden oluşturulması sürecini karşılayan kavram Rusçada neomifologizatsiya (неомифологизация) teriminden türetilmiş olup burada öneri mahiyetinde kullanılmaktadır. 6 Güneş anne ve Ay baba nadiren de olsa halk masallarında da görülebilir. Bkz. Nail P. Boratav, “Dülger Kızı”, *Zaman zaman içinde*. Ankara, İmge kitabevi, 2009, s.159.

7 Gök kuşları anlamında kullanılmış olup kuş olup uçup giden sevgilileri temsil etmektedir.

Research and Publication Ethics Statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process.

Araştırma ve yayım etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Contribution rates of authors to the article: The author in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazar(lar)ın makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazarlar, çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına %50 oranlarında katkı sağlamıştır.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)